

บทบาทและหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน
ในพื้นที่อำเภอนครหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา*

The Performance of Duties and Roles of
Subdistrict and Village Headman in Nakhon Luang District,
Phra Nakhon Si Ayutthaya Province

อติตยา โสภา**

Atitaya Sopa

6614832058@rumail.ru.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทและหน้าที่ ปัญหา และอุปสรรคในการปฏิบัติงาน ตลอดจนแนวทางในการแก้ไขปัญหา และข้อเสนอแนะตามบทบาทและหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในเขตพื้นที่อำเภอนครหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยเป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งเก็บข้อมูลจาก เอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 8 ราย ประกอบด้วย ปลัดอำเภอหัวหน้ากลุ่มงาน บริหารงานปกครอง กำนัน และผู้ใหญ่บ้าน ผลการศึกษาค้นพบว่า กำนันและผู้ใหญ่บ้านมีบทบาทและหน้าที่ ตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ ทั้งด้านการอำนวยความสะดวกเป็นธรรม การรักษาความสงบเรียบร้อย และการประสานงานระหว่างรัฐกับประชาชน แต่ทั้งนี้ในส่วนองปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงาน พบปัญหาทั้งด้านงบประมาณ ปัญหาเชิงโครงสร้าง และปัญหาด้านบุคลากรและค่าตอบแทน จึงได้มีข้อเสนอแนะและแนวทางให้มีการจัดสรรงบประมาณโดยตรงไปยังหมู่บ้าน การพัฒนาบทบาทและ ศักยภาพของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน รวมทั้งการปรับปรุงกฎหมายหรือระเบียบ เพื่อให้สอดคล้องกับการบริหาร ราชการในปัจจุบัน

คำสำคัญ : บทบาทและหน้าที่; กำนัน; ผู้ใหญ่บ้าน

Keywords : Performance of Duties and Roles; Subdistrict Headman; Village Headman

* บทความนี้เรียบเรียงจากการค้นคว้าอิสระ เรื่อง บทบาทและหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในพื้นที่อำเภอนครหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

** ผู้วิจัยเป็นนักศึกษาหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

บทนำ

กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ปรากฏให้เห็นครั้งแรกในสมัยกรุงสุโขทัยเป็นราชธานี เรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน โดยกำนัน ผู้ใหญ่บ้านถือได้ว่าเป็นตัวแสดงทางการเมืองที่อยู่คู่กับสังคมไทยมาอย่างช้านานมีความสัมพันธ์อันดีและเป็นที่ยอมรับไว้วางใจสำหรับประชาชนในพื้นที่ เพื่อให้เป็นตัวแทนหรือผู้นำหมู่บ้านหรือตำบลในการปกครองระดับท้องที่ โดยบทบาทของกำนันผู้ใหญ่บ้านได้เกิดขึ้นมาจากพระราชบัญญัติฉบับแรกที่ได้ประกาศใช้คือ พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ ร.ศ. 116 (พ.ศ. 2440) ต่อมามีการแก้ไขปรับปรุงและประกาศเป็นพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช 2457 ซึ่งเป็นการจัดระบบการปกครองท้องที่อย่างเป็นทางการ และมีการแก้ไขเพิ่มเติมเรื่อยมาเพื่อกำหนดเกี่ยวกับคุณสมบัติ บทบาทหน้าที่ และอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน โดยพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ (แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 12) พ.ศ. 2552 ได้บัญญัติในมาตรา 27 ว่าผู้ใหญ่บ้านต้องทำหน้าที่ช่วยเหลือนายอำเภอในการปฏิบัติหน้าที่และเป็นหัวหน้า เช่น อำนาจความเป็นธรรมและดูแลรักษาความสงบเรียบร้อยและความปลอดภัยให้แก่ราษฎรในหมู่บ้าน รวมทั้งส่งเสริมวัฒนธรรมและประเพณีในท้องที่ และประสานหรืออำนวยความสะดวกแก่ราษฎรในหมู่บ้านในการติดต่อหรือรับบริการกับส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐ ตามมาตรา 28 ผู้ใหญ่บ้านยังมีหน้าที่และอำนาจในการที่เกี่ยวข้องกับความอาญา เช่น เมื่อทราบข่าวว่ามีการกระทำความผิดกฎหมายเกิดขึ้นหรือสงสัยว่าได้เกิดขึ้นในหมู่บ้านของตน ต้องแจ้งความต่อกำนัน ในส่วนของกำนันมีอำนาจหน้าที่ตามมาตรา 34 ซึ่งบัญญัติว่าบรรดาการที่จะตรวจตรารักษาความปกติเรียบร้อยในตำบล รวมทั้งมาตรา 35 บัญญัติให้กำนันมีหน้าที่และอำนาจในการที่เกี่ยวข้องกับความอาญา เป็นต้น

กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน จึงถือได้ว่าเป็นสถาบันที่คอยช่วยเหลือทางราชการในการบำบัดทุกข์ บำรุงสุข ให้แก่ประชาชนในตำบล หมู่บ้าน และเป็นผู้แทนประชาชนในการติดต่อกับภาคส่วนต่าง ๆ ทั้งภาคราชการ และภาคเอกชน ถึงแม้สภาพสังคมจะเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย ทำให้ภารกิจบทบาทหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านเพิ่มมากขึ้นก็ตาม ทั้งนี้ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน จะเป็นที่ยอมรับหรือได้รับความศรัทธาจากประชาชนมากน้อยเท่าใดก็ขึ้นอยู่กับการทำงานที่ทุ่มเทกำลังใจ กำลังกาย กำลังความสามารถ ในการบำบัดทุกข์ บำรุงสุข ให้แก่ประชาชนของกำนันผู้ใหญ่บ้าน (กรมการปกครอง, 2557, หน้า 1 - 2)

อำเภอนครหลวง เป็นอำเภอหนึ่งใน 16 อำเภอ ของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เดิมมีชื่อว่าอำเภอนครกลาง จัดตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2440 รัชกาลที่ 5 ทรงโปรดให้สร้างที่ว่าการอำเภอบริเวณ หมู่ที่ 1 ตำบลบ่อโพง ต่อมาในปี พ.ศ. 2445 ทรงโปรดฯ ให้ย้ายที่ว่าการอำเภอมายังอยู่ หมู่ที่ 1 ตำบลนครหลวง มาจนถึงปัจจุบัน และได้เปลี่ยนชื่อจากนครกลางมาเป็น “นครหลวง” เพื่อให้สอดคล้องกับตำบลที่ตั้ง โดยแบ่งเขตการปกครองเป็น 12 ตำบล 74 หมู่บ้าน โดยในแต่ละตำบลมีกำนัน และในแต่ละหมู่บ้านมีผู้ใหญ่บ้าน เป็นผู้ปกครองท้องที่มีหน้าที่ในการอำนวยความสะดวกและรักษาความสงบเรียบร้อย ดูแลความเป็นอยู่ของราษฎร ทั้งยังเป็นกลไกในการขับเคลื่อนนโยบายของรัฐในพื้นที่ตำบลและหมู่บ้าน เนื่องจากเป็นบุคคลที่ใกล้ชิดกับประชาชนในพื้นที่มากที่สุด ตลอดจนเป็นผู้ดำเนินการสร้างความสามัคคี ผ่านการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ขึ้นภายในพื้นที่ เพื่อประโยชน์ส่วนรวมของราษฎร

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความประสงค์จะศึกษาบทบาทและหน้าที่ของกำนันและผู้ใหญ่บ้านตามที่กำหนดในพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ รวมทั้งปัญหาและอุปสรรค ที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติหน้าที่จริง เพื่อหาแนวทางการแก้ไขปัญหา และข้อเสนอแนะในการพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่

ของกำนัน และผู้ใหญ่บ้านในพื้นที่อำเภอนครหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบทบาทและหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในพื้นที่อำเภอนครหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
2. เพื่อศึกษาปัญหา และอุปสรรคในการปฏิบัติงานของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในพื้นที่อำเภอ นครหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
3. เพื่อหาแนวทางในการแก้ไขปัญหา และข้อเสนอแนะตามบทบาทและหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในพื้นที่อำเภอนครหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้ทำการศึกษาด้วยวิธีศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยศึกษาค้นคว้ารวบรวมข้อมูลจากเอกสาร (Documentary Research) และวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบ มีโครงสร้างหรือการสัมภาษณ์แบบเป็นทางการ (Structured interview or Formal interview) ใช้วิธีการเก็บ ข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informants)

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากร (Population) ได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้านในพื้นที่อำเภอนครหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
2. กลุ่มตัวอย่าง ใช้วิธีเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เป็นการเลือกกลุ่มตัวอย่าง โดยกำหนดคุณลักษณะประชากรที่ต้องการศึกษาเพื่อเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยเลือกสัมภาษณ์ปลัดอำเภอ ผู้ปฏิบัติหน้าที่หัวหน้ากลุ่มงานบริหารงานปกครอง ซึ่งมีหน้าที่กำกับดูแลกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน จำนวน 1 คน และกำนันและผู้ใหญ่บ้าน ในพื้นที่อำเภอนครหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ที่ทำหน้าที่เป็นคณะทำงาน ของชมรมกำนันผู้ใหญ่บ้านอำเภอ นครหลวง ปฏิบัติหน้าที่ในนามของชมรมกำนันผู้ใหญ่บ้านอำเภอ นครหลวง จำนวน 7 คน รวมทั้งสิ้น 8 คน ได้แก่

ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 1 คือ ปลัดอำเภอหัวหน้ากลุ่มงานบริหารงานปกครอง

ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 2 คือ กำนันตำบลพระนอน

ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 3 คือ ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 3 ตำบลสามไถ

ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 4 คือ ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 4 ตำบลพระนอน

ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 5 คือ ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 4 ตำบลท่าช้าง

ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 6 คือ ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 7 ตำบลท่าช้าง

ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 7 คือ ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 1 ตำบลบ่อโพรง

ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 8 คือ ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 6 ตำบลนครหลวง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured interview) ลักษณะของการสัมภาษณ์เป็นการสัมภาษณ์ที่มีคำถามและข้อกำหนดแน่นอนตายตัวจะสัมภาษณ์ผู้ใดก็ใช้คำถามแบบเดียวกัน (สุภางค์ จันทวานิช, อ้างถึงในวิโรจน์ ก่อสกุล, 2567, หน้า 45) และการสัมภาษณ์จะทำการสัมภาษณ์เป็นรายบุคคล ก่อนการเก็บรวบรวมข้อมูลผู้ศึกษาได้กำหนดวันนัดหมายวันสัมภาษณ์โดยแจ้งให้ผู้สัมภาษณ์ทราบก่อนล่วงหน้า ในการสัมภาษณ์ผู้สัมภาษณ์จะใช้การจดบันทึก โดยก่อนสัมภาษณ์จะขออนุญาตผู้ถูกสัมภาษณ์ในการจดบันทึกการสนทนาก่อนทุกครั้ง

การสร้างเครื่องมือ

การสร้างเครื่องมือในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้สร้างเครื่องมือสำหรับใช้ในการวิจัย ดังนี้

1. ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี ระเบียบ บทความทางวิชาการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดขอบเขตการวิจัยและแนวทางในการสร้างแบบสัมภาษณ์
2. นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษา มาสร้างแบบสัมภาษณ์โดยใช้คำถามปลายเปิด
3. นำร่างแบบสัมภาษณ์เสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิชาคั่นควาอิสระ เพื่อตรวจสอบความเหมาะสมของเนื้อหา และดำเนินการแก้ไข ปรับปรุงแบบสัมภาษณ์ตามข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษาวิชาคั่นควาอิสระก่อนนำไปใช้จริง

การทดสอบเครื่องมือ

ผู้วิจัยได้ปรึกษากับอาจารย์ที่ปรึกษาวิชาการคั่นควาอิสระ เพื่อให้เกิดความเชื่อมั่นว่าแนวทางการสัมภาษณ์ถูกต้องตรงตามหลักวิชาการ ชัดเจน และครอบคลุม วัตถุประสงค์ของการวิจัยที่กำหนดไว้อย่างเหมาะสม ซึ่งผู้วิจัยได้ใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) (วิโรจน์ ก่อสกุล, 2567, หน้า 117 - 118) ดังนี้ (1) Data Triangulation: ตรวจสอบ ข้อมูลจากแหล่งเวลา สถานที่ และบุคคล เพื่อดูความสอดคล้องของข้อมูล (2) Investigator Triangulation: ใช้ผู้วิจัยหลายคนในการเก็บข้อมูล เพื่อตรวจสอบความแตกต่างในการรับรู้ (3) Theory Triangulation: วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้แนวคิดหรือทฤษฎีที่หลากหลาย เพื่อลดอคติจากมุมมองเดียว และ (4) Methodological Triangulation: ใช้หลายวิธีในการเก็บข้อมูล เช่น การสัมภาษณ์ การสังเกต และการศึกษาจากเอกสาร

ผลการวิจัยและอภิปรายผล

ผลการวิจัย เพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาบทบาทและหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในพื้นที่อำเภอนครหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

1. บทบาทของในการอำนวยความสะดวกและรักษาความสงบเรียบร้อยในหมู่บ้าน/ตำบลกำนันและผู้ใหญ่บ้านมีบทบาทร่วมกับฝ่ายปกครองและเจ้าหน้าที่ตำรวจในการตั้งจุดตรวจในพื้นที่การออกลาดตระเวน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม

2. กำนันและผู้ใหญ่บ้านได้ปฏิบัติหน้าที่ตามที่กฎหมายกำหนดไว้อย่างชัดเจนและต่อเนื่อง ซึ่งการชี้แจงและประชาสัมพันธ์ข่าวสารแก่ประชาชน เป็นบทบาทที่กำนันและผู้ใหญ่บ้านให้ความสำคัญอย่างยิ่ง โดยมีการใช้ช่องทางต่าง ๆ ในการสื่อสารเพื่อให้ราษฎรได้รับทราบข้อมูลอย่างทั่วถึงและทันต่อสถานการณ์ เช่น การประกาศผ่านเสียงตามสายของหมู่บ้าน การใช้แอปพลิเคชันไลน์

3. กำนันและผู้ใหญ่บ้านได้แสดงบทบาทในการสร้างความสมานฉันท์และความสามัคคีให้เกิดขึ้นในหมู่บ้าน/ตำบล รวมทั้งการส่งเสริมวัฒนธรรมและประเพณีในท้องถิ่น ผ่านการจัดกิจกรรมในวันสำคัญทางชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และประเพณีท้องถิ่นต่าง ๆ

4. กำนันและผู้ใหญ่บ้านได้แก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชน โดยมีทั้งการไกล่เกลี่ยปัญหา เบื้องต้น การแจ้งต่อหน่วยงานภาครัฐ การใช้เทคโนโลยีในการประสานงาน และการลงพื้นที่ร่วมกับประชาชน ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการทำหน้าที่เป็น “ตัวกลางระหว่างประชาชนกับรัฐ”

5. กำนันและผู้ใหญ่บ้านปฏิบัติหน้าที่ในการประสานและอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนอย่างต่อเนื่อง และมีบทบาทสำคัญในการเป็น “สะพานเชื่อม” ระหว่างประชาชนกับหน่วยงานของรัฐ

6. การสนับสนุน ส่งเสริม และอำนวยความสะดวกในการปฏิบัติหน้าที่หรือการให้บริการของส่วนราชการ โดยการช่วยเหลือประชาชนที่มติดัดต่อราชการ และการประสานงานกับเจ้าหน้าที่ในหน่วยงานต่าง ๆ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงบทบาทสำคัญของการเป็นผู้นำท้องถิ่น

7. การควบคุมดูแลราษฎรให้ปฏิบัติตามกฎหมายหรือระเบียบแบบแผนของทางราชการในพื้นที่ เป็นไปในลักษณะ “การสื่อสารสร้างความเข้าใจ” มากกว่า “การควบคุมแบบบังคับใช้กฎหมาย” โดยเน้นให้ความรู้ สร้างความร่วมมือ และการมีส่วนร่วมของประชาชน รวมถึงการเป็นแบบอย่างให้ประชาชน

8. การสื่อสารข้อราชการ กฎหมาย และระเบียบแบบแผนของทางราชการแก่ประชาชน มีความเป็นระบบและมีช่องทางหลากหลาย

9. มีการจัดประชุมราษฎรและคณะกรรมการหมู่บ้านอย่างสม่ำเสมอเป็นกลไกสำคัญในการเชื่อมโยงข้อมูลข่าวสารระหว่างรัฐกับประชาชน ตลอดจนเป็นเวทีให้ราษฎรได้แสดงความคิดเห็นและมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ

10. กำนันและผู้ใหญ่บ้านมีบทบาทสำคัญในการนำนโยบายสำคัญของรัฐและภารกิจที่ได้รับ มอบหมายไปปฏิบัติในพื้นที่อย่างเป็นระบบและตรงตามเป้าหมาย

ผลการวิจัย พบว่า กำนัน ผู้ใหญ่บ้านในพื้นที่อำเภอนครหลวง มีบทบาทเป็นผู้นำท้องถิ่นที่สำคัญ ตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ ทั้งด้านการดูแลความสงบเรียบร้อย การเป็นตัวกลางเชื่อมโยงข้อมูลและนโยบายของรัฐกับประชาชน การสร้างความร่วมมือและความสามัคคีในหมู่บ้าน และการอำนวยความสะดวกในการปฏิบัติภารกิจของรัฐ ซึ่งทั้งหมดนี้ดำเนินไปอย่างเป็นระบบ ต่อเนื่อง และสอดคล้องกับความต้องการของประชาชนในพื้นที่

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อศึกษาปัญหา และอุปสรรคในการปฏิบัติงานของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในพื้นที่อำเภอนครหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ปัญหาด้านงบประมาณถือเป็นอุปสรรคสำคัญที่กำนันและผู้ใหญ่บ้านเผชิญในการปฏิบัติงาน เนื่องจากงบประมาณที่จำกัดทำให้ไม่สามารถดำเนินงานพัฒนาหมู่บ้านได้อย่างเต็มที่ ขณะที่ปัญหาด้านบุคลากรและการมีส่วนร่วมของประชาชนก็ส่งผลต่อความสำเร็จของภารกิจในระดับพื้นที่อย่างมีนัยสำคัญ

ปัญหาเชิงโครงสร้าง เช่น กฎระเบียบราชการที่ล้าสมัย กฎเกณฑ์บางอย่างไม่เหมาะสมกับบริบทปัจจุบันของสังคม ทำให้มีข้อจำกัดในการบริหารงานในพื้นที่ขาดความยืดหยุ่น รวมถึงปัญหาค่าตอบแทนที่เป็นอีกมุมที่มีผลต่อขวัญกำลังใจของผู้ปฏิบัติ เพราะภารกิจของกำนันและผู้ใหญ่บ้านในปัจจุบันต้องดูแลงานของหลายกระทรวง

ผลการวิจัยพบว่า กำนันและผู้ใหญ่บ้านในพื้นที่อำเภอนครหลวง ประสบปัญหาเกี่ยวกับด้านทรัพยากร คือ งบประมาณ บุคลากร ปัญหาโครงสร้างการบริหาร คือ กฎหมายที่ล้าสมัย และปัญหาค่าตอบแทน ซึ่งปัญหาเหล่านี้มีผลโดยตรงต่อความสามารถในการปฏิบัติภารกิจและการบรรลุเป้าหมายของนโยบายในระดับพื้นที่ ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อการดำเนินนโยบายในระดับสูงต่อไป

วัตถุประสงค์ที่ 3 เพื่อหาแนวทางในการแก้ไขปัญหา และข้อเสนอแนะตามบทบาทและหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในพื้นที่อำเภอนครหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

แนวทางแก้ไขปัญหาคือการปฏิรูปการปกครองส่วนท้องถิ่น โดยตรงไปยังหมู่บ้านหรือตำบล เพื่อให้กำนัน ผู้ใหญ่บ้านสามารถบริหารจัดการได้เองอย่างคล่องตัว ตอบสนองต่อสถานการณ์ฉุกเฉินได้ทันเวลา ลดความล่าช้าในการพัฒนาโครงการ รวมถึงการส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพคนในชุมชน และสร้างเครือข่ายอาสาสมัครหรือผู้นำรุ่นใหม่เข้ามาช่วยสนับสนุนงานหมู่บ้าน

นอกจากนี้ มีข้อเสนอเกี่ยวกับการปรับปรุงค่าตอบแทนให้เหมาะสมกับภาระงานที่เพิ่มขึ้น เพราะกำนันผู้ใหญ่บ้านมีบทบาทรับผิดชอบงานจากทุกกระทรวงและหน่วยงานส่วนกลาง

ข้อเสนออีกประการหนึ่งคือการปรับปรุงกฎหมายหรือระเบียบเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ให้มีความทันสมัย สอดคล้องกับสภาพสังคมและเทคโนโลยีในปัจจุบัน เพื่อให้การปฏิบัติหน้าที่ของกำนันผู้ใหญ่บ้านมีประสิทธิภาพ และตอบโจทย์ความต้องการของประชาชนได้ดียิ่งขึ้น

ผลการวิจัยพบว่า แนวทางแก้ไขปัญหาคือการปฏิรูปการปกครองส่วนท้องถิ่น โดยตรงไปยังหมู่บ้านหรือตำบล เพื่อให้กำนัน ผู้ใหญ่บ้านสามารถบริหารจัดการได้เองอย่างคล่องตัว ตอบสนองต่อสถานการณ์ฉุกเฉินได้ทันเวลา ลดความล่าช้าในการพัฒนาโครงการ รวมถึงการส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพคนในชุมชน และสร้างเครือข่ายอาสาสมัครหรือผู้นำรุ่นใหม่เข้ามาช่วยสนับสนุนงานหมู่บ้าน การยกระดับค่าตอบแทนและสวัสดิการ และการปรับปรุงกฎหมายให้สอดคล้องกับสภาพสังคมยุคใหม่ ทั้งนี้เพื่อให้กำนันและผู้ใหญ่บ้านสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพและตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนได้ดียิ่งขึ้น

อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้นำแนวคิด ทฤษฎี ตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช 2457 และที่แก้ไขเพิ่มเติมถึง (ฉบับที่ 12) พ.ศ. 2552 มาเป็นกรอบแนวคิดในการศึกษาวิเคราะห์ ดังนี้

(1) การอำนวยความสะดวกเป็นธรรมและดูแลรักษาความสงบเรียบร้อยและความปลอดภัยให้แก่ราษฎร พบว่า บทบาทของกำนันและผู้ใหญ่บ้านในการรักษาความสงบเรียบร้อยในหมู่บ้าน/ตำบล โดยกำนัน ผู้ใหญ่บ้านปฏิบัติหน้าที่ร่วมกับฝ่ายปกครองอำเภอและเจ้าหน้าที่ตำรวจในการตั้งจุดตรวจในพื้นที่เพื่อป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม ซึ่งสอดคล้องกับคำตอบของผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 1 กล่าวว่า “...แต่ละหมู่บ้านมีการตั้งจุดตรวจร่วมกับฝ่ายปกครอง โดยปกติแล้วเป็นการบูรณาการกำลังร่วมกันระหว่างเจ้าหน้าที่ตำรวจ และฝ่ายปกครอง คือ ปลัดอำเภอ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน เพื่อปฏิบัติการรักษาความสงบเรียบร้อยและความปลอดภัยในพื้นที่...” (ปลัดอำเภอหัวหน้ากลุ่มงานบริหารงานปกครอง, สัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 4 มิถุนายน 2568)

(2) แจ้งให้ราษฎรให้ความช่วยเหลือในกิจการสาธารณประโยชน์เพื่อบำบัดบดบังภัยอันตรายสาธารณะอันมีมาโดยฉุกเฉิน พบว่า กำนันและผู้ใหญ่บ้านได้ปฏิบัติหน้าที่ตามที่กฎหมายกำหนดไว้อย่างชัดเจนและต่อเนื่อง เป็นบทบาทที่กำนันและผู้ใหญ่บ้านให้ความสำคัญอย่างยิ่ง ทั้งนี้เพื่อเตรียมความพร้อมในการป้องกันและรับมือกับภัยอันตรายสาธารณะ โดยสอดคล้องกับงานวิจัยของ อัฐกร ยาดี (2564) ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง “บทบาทและการทำหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ใน พ.ศ. 2562 กรณีศึกษา: จังหวัดสระบุรี” ผลการศึกษาพบว่า มีบทบาทและหน้าที่ของกำนันผู้ใหญ่บ้าน ในด้านการปฏิบัติหน้าที่ช่วยเหลือนายอำเภอ และหน่วยงานราชการ มีการปฏิบัติงานเกี่ยวกับงานภายใต้สถานการณ์โควิด 19 โดยสอดคล้องกับคำตอบของผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 1 กล่าวว่า “...หมู่บ้านมีการแจ้งประกาศแก่ราษฎรในการบำบัดบดบังภัยอันตรายสาธารณะ โดยฝ่ายปกครองมีหน้าที่ป้องกันและแก้ไขอันตรายที่อาจเกิดกับประชาชนในพื้นที่ เช่น การให้ความช่วยเหลือผู้ที่ได้รับผลกระทบจากภัยพิบัติ...” (ปลัดอำเภอหัวหน้ากลุ่มงานบริหารงานปกครอง, สัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 4 มิถุนายน 2568)

(3) กำนันและผู้ใหญ่บ้านได้แสดงบทบาทในการส่งเสริมความสมานฉันท์ ความสามัคคี และการสืบสานรักษาไว้ซึ่งวัฒนธรรมท้องถิ่น ผ่านการจัดกิจกรรมในวันสำคัญทางชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และการประเพณีท้องถิ่นต่าง ๆ สอดคล้องกับคำตอบของผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 7 กล่าวว่า “...มีกิจกรรมที่จัดขึ้นภายในตำบลหมู่บ้าน เช่น การแข่งขันกีฬาเยาวชน เพื่อสร้างความสมานฉันท์และความสามัคคีให้เกิดขึ้นในตำบลหมู่บ้าน และมีการอนุรักษ์วัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่น เช่น พิธีท้าวท้าวพิชัย พิธีหล่อเทียนพรรษา เพื่อสืบสานประเพณีที่ดีของไทย...” (ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 1 ตำบลบ่อโพธิ์, สัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 10 มิถุนายน 2568)

(4) กำนันและผู้ใหญ่บ้านได้แสดงบทบาทในการรับฟังและแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชน โดยมีทั้งการไกล่เกลี่ยปัญหาเบื้องต้น การแจ้งต่อหน่วยงานภาครัฐ การใช้เทคโนโลยีในการประสานงาน และการลงพื้นที่ร่วมกับประชาชน ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการทำหน้าที่เป็น “ตัวกลางระหว่างประชาชนกับรัฐ” อย่างแท้จริง อันเป็นบทบาทสำคัญในการปกครองท้องถิ่นภายใต้บริบทของการบริหารงานเชิงพื้นที่อย่างมีส่วนร่วม โดยสอดคล้องกับแนวคิดของ Broom & Selznick (1968) (อ้างถึงใน สุพรรณ นามศรีฐาน, 2565, หน้า 93) กล่าวว่าบทบาทเป็นรูปแบบหนึ่งของพฤติกรรมที่แสดงออกต่อกันซึ่งเห็นได้ชัดในตำแหน่งทางสังคม ซึ่งจะถูกกำหนดโดยหน้าที่และตำแหน่งทางสังคม บทบาทที่ปฏิบัติจริงมักจะมีอิทธิพลมาจากการกระทำที่มีลักษณะเฉพาะของบุคคลแต่ละคน ซึ่งสอดคล้องกับคำตอบของผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ 1 กล่าวว่า “...เมื่อราษฎรในพื้นที่ที่มีความเดือดร้อนทุกข์สุข

ในส่วนของบริษัทหน้าทีของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านได้มีการรับฟังและตรวจสอบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับปัญหาเบื้องต้น และประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ เพื่อให้ได้รับการช่วยเหลือแก้ไข...” (ปลัดอำเภอหัวหน้ากลุ่มงานบริหารงานปกครอง, สัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 4 มิถุนายน 2568)

(5) กำนันและผู้ใหญ่บ้านปฏิบัติหน้าที่ในการประสานและอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนอย่างต่อเนื่อง และมีบทบาทสำคัญในการเป็น “สะพานเชื่อม” ระหว่างประชาชนกับหน่วยงานของรัฐ เพื่อให้ประชาชนสามารถเข้าถึงบริการภาครัฐได้อย่างสะดวก รวดเร็ว และทั่วถึง โดยสอดคล้องกับงานวิจัยของ อัฐกร ยาดี (2564) ศึกษาวิจัย เรื่อง “บทบาทและการทำหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านใน พ.ศ. 2562 กรณีศึกษา: จังหวัดสระบุรี” ผลการศึกษาพบว่า มีบทบาทและหน้าที่ของกำนันผู้ใหญ่บ้านในด้านการปฏิบัติหน้าที่ช่วยเหลือนายอำเภอและหน่วยงานราชการ ซึ่งสอดคล้องกับคำตอบของผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 6 กล่าวว่า “...ประสานและอำนวยความสะดวกแก่ราษฎรตามภารกิจและเรื่องต่าง ๆ...” (ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 7 ตำบลท่าช้าง, สัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 10 มิถุนายน 2568)

(6) กำนันและผู้ใหญ่บ้านให้การสนับสนุน ส่งเสริม และอำนวยความสะดวกในการให้บริการของส่วนราชการอย่างต่อเนื่องและมีความรับผิดชอบสูง ซึ่งแสดงให้เห็นถึงบทบาทสำคัญของผู้นำท้องที่ในการเป็นกลไกขับเคลื่อนการให้บริการประชาชนระดับรากฐานอย่างแท้จริง สอดคล้องกับคำตอบของผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 4 กล่าวว่า “...ให้การสนับสนุน ส่งเสริม และอำนวยความสะดวก โดยการปฏิบัติหน้าที่อยู่เวรบริการราษฎรที่อำเภอตามที่ได้รับมอบหมายภารกิจเป็นประจำ...” (ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 4 ตำบลพระนอน, สัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 6 มิถุนายน 2568)

(7) กำนันและผู้ใหญ่บ้านมีบทบาทในการควบคุมดูแลราษฎรให้ปฏิบัติตามกฎหมายหรือระเบียบแบบแผนของทางราชการในพื้นที่เป็นไปในลักษณะ “การสื่อสารสร้างความเข้าใจ” มากกว่า “การควบคุมแบบบังคับใช้กฎหมาย” โดยเน้นให้ความรู้ ความร่วมมือ และการมีส่วนร่วมของประชาชน รวมถึงการเป็นแบบอย่างของผู้นำ ซึ่งสอดคล้องกับคำตอบของผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 1 กล่าวว่า “...กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน มีการถ่ายทอดความรู้เพื่อสร้างความเข้าใจในเรื่องข้อกฎหมายให้แก่ราษฎรในพื้นที่ เพื่อให้ราษฎรปฏิบัติตาม ซึ่งหากมีราษฎรไม่ปฏิบัติตามกฎหมายหรือฝ่าฝืนกฎหมาย กำนัน ผู้ใหญ่บ้านมีหน้าที่ควบคุมราษฎรในหมู่บ้านให้ปฏิบัติตามกฎหมายและระเบียบแบบแผนของทางราชการ...” (ปลัดอำเภอหัวหน้ากลุ่มงานบริหารงานปกครอง, สัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 4 มิถุนายน 2568)

(8) กำนันและผู้ใหญ่บ้านมีการชี้แจงให้ราษฎรมีความรู้ความเข้าใจในข้อราชการ ระเบียบ หรือมีการแจ้งข้อมูลข่าวสารที่ได้รับจากทางราชการให้ราษฎรได้รับทราบ ซึ่งกำนันและผู้ใหญ่บ้านได้แสดงบทบาทอย่างเข้มแข็งในการเป็นผู้ถ่ายทอดข้อมูลให้ประชาชนเข้าใจและสามารถปฏิบัติตาม สอดคล้องกับคำตอบของผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 2 กล่าวว่า “...ในการประชุมประจำเดือนของทุกเดือน จะมีนายอำเภอและหัวหน้าส่วนราชการเข้าร่วมประชุมและแจ้งข้อสั่งการ ข้อมูลของส่วนราชการ เพื่อให้แจ้งไปยังราษฎรรับทราบ...” (กำนันตำบลพระนอน อำเภอนครหลวง, สัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 5 มิถุนายน 2568)

(9) การจัดให้มีการประชุมราษฎรและคณะกรรมการหมู่บ้าน มีการจัดประชุมราษฎรและคณะกรรมการหมู่บ้านอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งเป็นกลไกสำคัญในการเชื่อมโยงข้อมูลข่าวสารระหว่างรัฐกับประชาชน โดยสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุพรรณ นามศรีฐาน (2565) ศึกษาวิจัย เรื่อง “การปฏิบัติงาน

ตามอำนาจหน้าที่ของกำนันผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น” สรุปผลการศึกษาว่ากำนัน ผู้ใหญ่บ้าน มีสถานะเป็นผู้แทนของรัฐ ปฏิบัติงานอยู่ระดับล่างสุดของรัฐและอยู่ใกล้ชิดสนิทสนมกับประชาชนในท้องถิ่นต่าง ๆ โดยมีหน้าที่สำคัญ คือ การช่วยเรื่องการประสานงานต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการประชุมในหมู่บ้านและการแจ้งข่าวสารทางราชการให้ประชาชนรับทราบ ซึ่งสอดคล้องกับคำตอบของผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 6 กล่าวว่า “...จัดเป็นประจำทุกวันที่ 5 ของเดือน เพื่อแจ้งข่าวสาร/ข้อราชการ และแจ้งกิจกรรมของทางหมู่บ้านให้ราษฎรได้รับทราบทั่วกัน...” (ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 7 ตำบลท่าช้าง, สัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 9 มิถุนายน 2568)

(10) กำนันและผู้ใหญ่บ้านมีบทบาทสำคัญในการนำนโยบายสำคัญของรัฐและการกิจที่ได้รับมอบหมายไปปฏิบัติในพื้นที่อย่างเป็นระบบและตรงตามเป้าหมาย ซึ่งสอดคล้องกับคำตอบของผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 1 กล่าวว่า “...กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน มีการนำนโยบายไปปฏิบัติในพื้นที่อยู่แล้ว ตัวอย่างเช่นด้านการเกษตรโดยมีการส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีใหม่ ๆ ในการเกษตร การรวมกลุ่มเกษตรกรเพื่อสร้างเครือข่ายความเข้มแข็งในพื้นที่...” (ปลัดอำเภอหัวหน้ากลุ่มงานบริหารงานปกครอง, สัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 4 มิถุนายน 2568)

ปัญหา และอุปสรรคในการปฏิบัติงานของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในพื้นที่อำเภอนครหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาด้านงบประมาณถือเป็นอุปสรรคสำคัญที่กำนันและผู้ใหญ่บ้านเผชิญในการปฏิบัติงาน เพราะงบประมาณที่จำกัดทำให้ไม่สามารถดำเนินงานพัฒนาหมู่บ้านได้อย่างเต็มที่ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พัทธิน ปานอ่วม กัมปนาท วงษ์วัฒนพงษ์ และภาสกร ดอกจันทร์ (2567) ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อภาวะผู้นำของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในเขตอำเภอบางระกำ จังหวัดพิษณุโลก พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลการดำเนินงานของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน คือการได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐในด้านต่าง ๆ สอดคล้องกับคำตอบของผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 1 กล่าวว่า “...ในการพัฒนาชุมชนหมู่บ้านในบางครั้งอาจต้องใช้งบประมาณจำนวนมาก ซึ่งเป็นเรื่องที่กำนัน ผู้ใหญ่บ้านสะท้อนปัญหาให้หน่วยงานทราบเสมอมา แต่ด้วยการจัดสรรงบประมาณที่หน่วยงานได้รับการจัดสรรมา ซึ่งได้รับมาจำนวนที่จำกัด ซึ่งเป็นเรื่องที่ทางกระทรวงได้ดำเนินการรับฟังและพยายามแก้ไขปัญหานั้นส่วนนี้อยู่เรื่อยมา...” (ปลัดอำเภอหัวหน้ากลุ่มงานบริหารงานปกครอง, สัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 4 มิถุนายน 2568)

นอกจากนี้ ปัญหาเชิงโครงสร้าง เช่น กฎระเบียบราชการที่ล้าสมัย กฎเกณฑ์บางอย่างไม่เหมาะสมกับบริบทปัจจุบันของสังคม ทำให้การบริหารงานในพื้นที่ขาดความยืดหยุ่น สอดคล้องกับคำตอบของผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 2 กล่าวว่า “...การดำเนินงานบางประการไม่สามารถกระทำได้ตามเป้าหมายที่วางไว้ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของงบประมาณ ประชากร แผนงาน ข้อจำกัดด้านกฎหมาย ทุกสิ่งล้วนส่งผลกระทบต่อการทำงานทั้งสิ้น...” (กำนันตำบลพระนอน, สัมภาษณ์ส่วนตัว, 5 มิถุนายน 2568)

ปัญหาคำตอบแทนก็เป็นอีกมุมที่มีผลต่อขวัญกำลังใจของผู้ปฏิบัติงาน เพราะภารกิจของกำนันและผู้ใหญ่บ้านในปัจจุบันต้องดูแลงานของหลายกระทรวง ซึ่งเพิ่มภาระงานและความรับผิดชอบขึ้นหลายเท่า ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พิพัฒน์ ปิติลวะพัฒน์ (2565) ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลการปฏิบัติงานตามอำนาจหน้าที่ของ ผู้ใหญ่บ้าน กรณีศึกษา อำเภอแม่อน จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า การเพิ่มสวัสดิการและคำตอบแทนหรือค่าปฏิบัติงานให้เหมาะสมกับหน้าที่ความรับผิดชอบเพื่อผลการปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพ ไม่มีใครเดือดร้อนจากการปฏิบัติหน้าที่ และเป็นขวัญกำลังใจ

ต่อผู้ใหญ่บ้านซึ่งต้องคอยประสานงาน ส่งต่อสื่อสาร ให้กับประชาชนและรัฐ สอดคล้องกับคำตอบของผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 2 กล่าวว่า “...ตำแหน่งกำนัน ผู้ใหญ่บ้านนั้น เปรียบได้เหมือนกับ “ของดี ราคาถูก” เพราะต้องรับผิดชอบงานทุกกระทรวง เมื่อความรับผิดชอบมากก็ควรจะได้ดูแลเรื่องคำตอบแทนให้มากกว่านี้ หรือให้เหมาะกับปริมาณงานที่ได้รับมอบหมาย...” (กำนันตำบลพระนอน, สัมภาษณ์ส่วนตัว, 5 มิถุนายน 2568)

แนวทางในการแก้ไขปัญหา และข้อเสนอแนะตามบทบาทและหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในพื้นที่อำเภอนครหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ผลการวิจัย พบว่า กำนัน ผู้ใหญ่บ้านมีแนวทางสำคัญที่ปรากฏชัด คือข้อเสนอแนะให้จัดสรรงบประมาณโดยตรงไปยังหมู่บ้านหรือตำบล เพื่อให้กำนัน ผู้ใหญ่บ้านสามารถบริหารจัดการได้เองอย่างคล่องตัว ตอบสนองต่อสถานการณ์ฉุกเฉินได้ทันเวลา นอกจากนี้ยังเสนอเกี่ยวกับการปรับปรุงคำตอบแทนให้เหมาะสมกับภาระงานที่เพิ่มขึ้น เพราะกำนันผู้ใหญ่บ้านมีบทบาทรับผิดชอบงานจากทุกกระทรวงและหน่วยงานส่วนกลาง ที่ควรได้รับการสนับสนุนให้สอดคล้องกับภาระงานจริง ข้อเสนออีกประการหนึ่งคือการปรับปรุงกฎหมายหรือระเบียบเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ให้มีความทันสมัย สอดคล้องกับสภาพสังคมและเทคโนโลยีในปัจจุบัน เพื่อให้การปฏิบัติหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านมีประสิทธิภาพ และตอบโจทยความต้องการของประชาชนได้ดียิ่งขึ้น สอดคล้องกับคำตอบของผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 3 กล่าวว่า “...ขอเสนอแนะเรื่องการมีงบประมาณให้แต่ละหมู่บ้าน เพื่อบรรเทาความเดือดร้อนให้แก่ประชาชนในเบื้องต้นได้ รวมทั้งเรื่องของอำนาจหน้าที่บางอย่างล้าสมัย ควรปรับปรุงให้เข้ากับยุคสมัยให้เกิดความเหมาะสม...” (ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 3 ตำบลสามไถ, สัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 5 มิถุนายน 2568)

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิจัย เรื่อง บทบาทและหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในพื้นที่อำเภอนครหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะที่ได้จากผลการวิจัย ดังนี้

1. ควรมีการพัฒนาศักยภาพของกำนันและผู้ใหญ่บ้านให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ครอบคลุมตามบทบาทที่กฎหมายกำหนด ทั้งด้านการอำนวยความสะดวกและเป็นธรรมและการรักษาความสงบเรียบร้อย โดยจัดให้มีการอบรมหรือพัฒนาทักษะเฉพาะทางที่จำเป็นอย่างสม่ำเสมอ
2. ควรพัฒนาและยกระดับกลไกการรับฟังเสียงประชาชน โดยกำนันและผู้ใหญ่บ้านจัดให้มีเวทีการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน เพื่อรับทราบปัญหา ความเดือดร้อน และข้อเสนอแนะ พร้อมทั้งจัดระบบการรายงานไปยังหน่วยงานรัฐ และส่งเสริมให้กำนันและผู้ใหญ่บ้านทำหน้าที่ประสานงานกับหน่วยงานของรัฐอย่างเป็นระบบ
3. ควรมีการสนับสนุนให้กำนันและผู้ใหญ่บ้านใช้เครื่องมือดิจิทัลในการปฏิบัติงาน เช่น ระบบฐานข้อมูลประชากร เพื่อให้การควบคุมดูแลราษฎร และการสื่อสารข้อมูลราชการเป็นไปอย่างทันสมัย มีประสิทธิภาพ และตรวจสอบได้
4. ควรมีการสนับสนุนทรัพยากรและงบประมาณในการดำเนินงานของกำนันและผู้ใหญ่บ้านอย่างเพียงพอ โดยเฉพาะในการกิจที่ได้รับมอบหมายจากหน่วยงานรัฐหรือราชการส่วนกลาง ซึ่งจะช่วยให้กำนันและผู้ใหญ่บ้านสามารถปฏิบัติงานได้อย่างสมบูรณ์ ทั้งนี้ ควรกำหนดแนวทางการ

มอบหมายงานให้ชัดเจน และลดความซ้ำซ้อนระหว่างภารกิจหลักกับงานเฉพาะกิจ เพื่อไม่ให้เกิดภาระงานเกินความจำเป็น

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

จากการศึกษาวิจัย เรื่อง บทบาทและหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในพื้นที่อำเภอนครหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

1. ควรเพิ่มจำนวนกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญให้ครอบคลุมผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในหลายระดับ เช่น คณะกรรมการหมู่บ้าน เจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครอง ตลอดจนราษฎรในหมู่บ้าน เพื่อให้ได้ข้อมูลที่รอบด้าน สะท้อนมุมมองทั้งจากฝ่ายผู้ปฏิบัติและผู้รับบริการอย่างแท้จริง

2. ควรศึกษาเชิงลึกเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จหรืออุปสรรคของการปฏิบัติหน้าที่ตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ เพื่อให้ได้แนวทางการพัฒนาที่จำเพาะและตรงประเด็นยิ่งขึ้น เช่น การศึกษาองค์ประกอบเชิงโครงสร้าง การจัดสรรงบประมาณ การสนับสนุนด้านเทคโนโลยี หรือการมีส่วนร่วมของประชาชน

เอกสารอ้างอิง

- กรมการปกครอง. (2557). ส่วนบริหารงานกำนันผู้ใหญ่บ้าน สำนักบริหารการปกครองท้องที่ คู่มือปฏิบัติงาน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ฯลฯ กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์อสาธิตศึกษาดินแดน.
- พัชริน ปานอ่วม, กัมปนาท วงษ์วัฒนพงษ์, ภาสกร ดอกจันทร์. (2567). ปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในเขตอำเภอบางระกำ จังหวัดพิษณุโลก. วารสารการบริหารและสังคมศาสตร์ปริทรรศน์. 7(2). 295-306.
- พิพัฒน์ ปิติลวะพัฒน์. (2565). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานตามอำนาจหน้าที่ของกำนันผู้ใหญ่บ้าน กรณีศึกษา อำเภอมะออน จังหวัดเชียงใหม่. สารนิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต. คณะรัฐศาสตร์. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิโรจน์ ก่อสกุล. (2567). เอกสารประกอบการบรรยายกระบวนการ PAD 6102 ระเบียบวิธีวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: โครงการรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, คณะรัฐศาสตร์, มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- สุพรรณ นามศรีฐาน. (2565). การปฏิบัติงานตามอำนาจหน้าที่ของกำนันผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น. วารสาร มจร พุทธโสธรปริทรรศน์. 2(2). 90-104.
- อัฐกร ยาดี. (2564). บทบาทและการทำหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านใน พ.ศ. 2564 กรณีศึกษา: จังหวัดสระบุรี. การค้นคว้าอิสระรัฐศาสตรมหาบัณฑิต (การเมืองและการจัดการ). คณะรัฐศาสตร์. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 1. (2568). ปลัดอำเภอหัวหน้ากลุ่มงานบริหารงานปกครอง อำเภอนครหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. การสัมภาษณ์. มิถุนายน, 4.

ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 2. (2568). กำนันตำบลพระนอน อำเภอนครหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. การสัมภาษณ์. มิถุนายน, 5.

ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 3. (2568). ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 3 ตำบลสามไถ อำเภอนครหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. การสัมภาษณ์. มิถุนายน, 5.

ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 4. (2568). ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 4 ตำบลพระนอน อำเภอนครหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. การสัมภาษณ์. มิถุนายน, 6.

ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 5. (2568). ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 4 ตำบลท่าช้าง อำเภอนครหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. การสัมภาษณ์. มิถุนายน, 6.

ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 6. (2568). ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 7 ตำบลท่าช้าง อำเภอนครหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. การสัมภาษณ์. มิถุนายน, 9.

ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 7. (2568). ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 1 ตำบลบ่อโพรง อำเภอนครหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. การสัมภาษณ์. มิถุนายน, 10.

ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 8. (2568). ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 6 ตำบลนครหลวง อำเภอนครหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. การสัมภาษณ์. มิถุนายน, 13.